

UČITELJSKI T O V A R Š.

List za šolo in dom.

Izhaja 1. in 15. dné vsakega mesca, in veljá za celo leto 2 gold. 50 kr.,
za pol leta 1 gold. 30 kr.

Tečaj V.

V Ljubljani 15. oktobra 1865.

List 20.

Brezbožnemu svetu.

Prezgodaj sem spoznati
Začel jaz tebe svet!
Vsahnila suša tvoja
Je cvet nedolžneh let!

Okusil sem prezgodaj
V spoznanji tebe strup,
Ti vzel si mi iz sèrca!
Veseljé, mir, in up!

Sercé sedaj je prazno
Poprej veselja vir,
Zgubljena kar nedolžnost,
Zgubljen je tudi mir!

Zastonj po tebi doba
Nedolžnosti sveté,
Sercé britkó zdihuje,
Okó lije solzé.

J. Cimperman.

SLOMŠEK,

pervi pedagog v novejših časih.

Roj. 26. nov. 1800, † 25. sept. 1862.

Kedar Bog hoče narodu milosti skazati, mu pošlje pobožne mašnike, polne apostoljskega duha in gorečnosti, — mu pošlje modre učenike in učene pisatelje, kateri ljudstvo z govorom in s peresom in z lastnim zgledom v dobro napeljujejo, ter mu kažejo pota k časnemu in večnemu blagru. Tudi Slovenecem je božja previdnost poslala v naj novejših časih pobožnega mašnika, modrega učenika in učenega spisovavca, ranjkega Antona Martina Slomšeka. Njegovo življenje in njegovo vsestransko delavnost je popisal gospod Franc Kosar, in to življenje je gotovo že vsaki Slovenec prebral; vendar mislim, da ne bo od več, ako bravcem „Učiteljskega Tovarša“ iz ime-

novanih bukev bolj ob kratkem povem, kaj je v Bogu pokojni storil za slovenske ljudske šole.

Ko bi ranjki za šolo ne bil drugega storil, kakor „Drobtinice“ spisal, smeli bi ga prištevati prvimi izmed pisateljev za šolo; a ranjki knezoškof je bil tako rekoč duša vseh pre-naredeb v ljudskih šolah po lavantinski škofiji; on je delal posrednje in neposrednje za ljudsko šolo, že špiritual v duhovščici v Celovcu, véliki fajmošter in šolski ogleda v Vuzenicah, šolski poročevavec pri škofiji in korar pri sv. Andreju, in poslednjič knezoškof pri sv. Andreju, od leta 1859. pa v Mariboru, — in po teh službah bomo popisovali njegovo delavnost.

I. Slomšek, špiritual v duhovščici v Celovcu.

L. 1825. je bil ranjki v mašnika posvečen, in je bil duhovni pomočnik pri sv. Lorencu v Bizelu in v Novi cerkvi poleg Celja. Ali že čez štiri leta so ga njegovi predniki poklicali za špirituala v Celovec. Tukaj se je tako obnašal, toliko se trudil za podučevanje izročene mladosti, da ga nekteri vse svoje žive dni niso mogli pozabiti in zadosti prehvaliti, ter so ga po očetovsko ljubili in spoštovali; tisti pa, ki so svoje dolžnosti radi zanemarjali, so ga pa prav iz serca sovražili in daleč obrekovali. Mladim duhovnom je posebno priporočal mladino, njih serca vnemal za ljubezen do nje, in jih je nagovarjal skerbeti za njeno podučenje.

Slovensko šolo, ktero je že oskerboval gojenec v semenišču, je sedaj zopet vpeljal in spisal za njo lahko razumljivo slovnico. V tem času je pričel tudi spisovati svojo homiletiko — cerkvene govore, — kateri so v Drobtinica h l. 1862. malo pred njegovo smertjo na svetlo prišli. Kakor pa je sprevidel, da nemška homiletika ne zadostuje duhovnom na Slovenskem, tako je tudi mislil od nemške pedagogike, ktera ni mogla vstreči učenikom med slovenskim narodom. Ker je pa dobro vedil, da je veliko fará, kjer ni šole, in kjer tudi zavolj drugih okoliščin biti ne more, se mu je v serce smililo ljudstvo, ktero tako brez poduka raste. Prosil je mlade duhovne, da naj kot duhovni pomočniki dvakrat na teden ali vsaj ob nedeljih in praznikih, ker že navadno podučujejo ljudstvo v cerkvi, tudi podučujejo mladost v branji, pisanji in številjenji. Ko je pa 50 letna skušnja pokazala, da nemške šole malo ali nič ne koristijo med čisto slovenskim ljudstvom, jim je priporočal,

da naj poduk naslanjajo na materinski jezik. Tako je vsako uro, v kateri je slovensčino razkladal, tudi podučeval mlade duhovne, kako naj slovensko mladost učé brati in pisati. Opazke, ktere si je tukaj narejal, je pozneje v posebnih bukvah na svitlo dajal. Da se pa med koristno tudi prijetno vpleta, je priporočeval, da naj v šoli vmes tudi katero sapojejo. Navod za petje so mu bile bukve leta 1832. natisnjene, ktere se po navadi imenujejo „Ahacelnove pesmi“.

Radi so vbogali mladi duhovni svojega učenika, in so v 10. letih v nedeljski šoli, kakor izvedenci pripovedujejo, več opravili, kakor nemške šole v 50. letih. Posebno pa se je lepo petje med ljudstvom razširilo; lepe pesmi nekaj novih, nekaj popravljenih in zboljšanih pregnale so une umazane, med ljudstvom navadne. In kdor spozná, koliko moč ima petje do človeškega serca, bo lahko razvidil, koliko dobrega je Slomšek že v tem obziru storil.

Podučeval je pa te leta tudi vnanje, posebno pa pravdaznance v slovensčini; vlada je njegove spricala v slovensčini spoznala za veljavne.

Razun tega, da je v teh letih večkrat v mestu ali na deželi besedo božjo oznanoval, je spisal v tem času „Evangeljsko hrano“, bukve v treh zvezkih, ktere imajo pridige za vse nedelje in praznike celega leta.

Ko je Slomšek svoje prvo delo, molitevne bukvice hotel izdati, ni mogel najti založnika; sam jih je mogel založiti; čez 9 let so se pa založniki za njegove spise tergali; tako je on v kratkem povzdignil slovensko slovstvo. —

(Dalje sledi.)

Pomenki

o

slovenskem pisanji.

XLI.

U. Anten je menda gerško ime; ali mi ga znaš razložiti?

T. Ne da se gotovo določiti, in ugibali so jezičniki že mnogo. Eni so celo mislili, de je ime Anten (*αἴνος, αἰνῶτοι*) gerško, in pomeni ravno to, kar ime Slaveni, vendar brez razlogov; eni ga izpeljujejo iz vinda — venda (unda, voda) ter

primerjajo Ante pa Vende (Benečane in Lužičane); drugi terdijo s Šafařikom, da se vjema „u An. Anzi — ent (mas — vir — gigas) s slov. ūtin' ūti = Utin. Jornandes veli: „Antes, qui sunt eorum (Vinidarum) fortissimi“. (cf. Rački Cyrill. Method. I., 3.)

U. Kako bi se dalo razjasniti ime Venden — Vinden?

T. I to je težko zadeti, in dosti je, da ti povem, da so strinjali in da še strinjajo povestnikarji in jezičnikarji imena Heneti — Eneti, Veneti — Venedi, Venden — Vinden — Inden i. t. d. Šafařik je mislil, da je ime to nemško; Terstenjak pravi, da je keltiško, in da pomeni bel ter se vjema s sansk. vinat bel, svetel. Slovane so utegnili Kelti imenovati Vinde — Belce, ali a) zavoljo bele telesne barve, ali b) zavoljo bele barve njihovih hramov, gradov, mest (pr. Beli grad, bela Ljubljana i. t. d.), ali c) zavoljo bele nošnje (Belohorvati, Belorusi, Beli Kranjci i. t. d. vid. Nov. 1858).

U. Nas Slovence zovejo Vinde sedaj le bližnji Nemci, in samo kterikrat, ker nam že skorej sploh pravijo „Slovenen“, in le v kaki „jezi ali nemškutarski serditosti“ zareži kdo: „Was wollen diese Sthlobenier oder diese Bindischen, i koa nix bindisch!“—

T. Zahodaje Slované imenujejo Nemci tako, in sicer „Winden“ na jugu, „Wenden“ pa na severju. Slovenci sami tega imena ne poznajo, kakor tudi Nemci ne vedó, kako jim pravimo mi. — Ker je znano uno imenovanje posebno za nas, beri, kar piše Kopitar o njem v slovnici svoji l. 1808 str. VI.

U. Winden: »Diese zum Citiren so bequeme Benennung ist nicht ganz richtig. Nur die Steyrischen und die Kärntnischen Slaven werden zum Unterschiede von ihren deutschen Mitbürgern Winden, d. i. Slaven genannt (denn Wende, Winde ist das deutsche Synonymon für Slave, so wie Unger für Madjar, u. m. a.); eben desswegen nennen sie sich auch selbst Slovenci, d. i. Leute vom Slavischen Volksstamme, nicht vom Deutschen: der Gesamtnahme der Nation ward ein Species-Nahme. — In Krain hingegen, wo das ganze Land von Slaven bebaut wird, fiel dieser Anlass weg, und der Special-Nahme Krainer (Krajnci) gilt ausschliessend seit Mannsgedenken. — Sprache, Kleidung, Lebensart ist die nähnliche bey den Winden, wie bey den Krainern, aber nie wird der Krainer Slovenc im specialen Sinne, und umgekehrt der Slovenc nie Krajnc genannt«.

T. Da je to bilo med ljudstvom in da veljá sim ter tje v navadni govorici še, in da so Kranjci Slovenci, kakor so Korošci in Štajarci, to je jasno kot beli dan!

XLII.

U. Djal si, da Nemci ne vedó, kako jim pravimo mi Slovenci — kako je to? Kako se imenujejo sami, in kako so jim djali nekđaj?

T. Latinci so jim djali „Germani“, nekteri zlasti pesniki so jih popévali „Tevtone“, sami pa se kličejo „Deutsche“.

U. Kaj je to „Germani“? Zakaj praviš, da le nekteri jim pravijo „Tevtoni“? in ali sedanje ime ni ravno iz tega starega in slovečega naslova?

T. Ime Germani razložiti in določiti, tega nočem in ne morem, ker nemški in drugi učenostniki imajo učenih razlag o tem naslovu nar manj toliko, kolikor jih imajo o našem imenovanji (Slovani — Slaveni). Nekatere so še bolj smešne od naših. Tevtone so nazivali le poseben rod, in zlasti pesniki. Sedanjega primka pa ne izpeljujejo nič več od Tévta ali Tuiská!

U. Kako pa?

T. Ime „Deutsche“ je brez dvombe — tako velijo — iz gotovskega thiuda, stn. thiota t. j. Volk (polk, ljud, ljudstvo, narod), in thiudisks, diutisks, sedaj deutsch t. j. narodno (volksmässig, national, populär, dem ganzen Volke gehörig; cf. Grimm, Gesch. d. dtsch. Spr. I., 790.)

U. Če pa niso Nemci jeli se imenovati — „Deutsche“ t. j. deutlich oder verständlich — po nas, ki se imenujemo po slovu t. j. po besedi ali govoru, po katerem se razumemo med seboj! — Zakaj jim pravimo mi Nemci?

T. Razu nas Slovencev jim pravijo tako tudi sedanji ali novi Gerki, Turki, Vlahi, Madjari, in morebiti še drugi. Zakaj jih kličemo Nemce, menda že veš iz poprejšnjih pomenkov.

U. Pa vendar ne, da bi jim rekali Neumci t. j. Nemci?

T. Miklosiĉ piše: „germanos plane ném'cĉ (mutos)“, ker ném je stsl. mutus, pa tudi alius linguae, némovati mutum esse, balbutire i. t. d.

U. Se ve, da Nemci s to razlago niso kej zadovoljni, kakor si prej omenil.

T. »Wenn aber der Slawe den Deutschen njemetz nennt, so bezeichnet er ihn wol als stummen, verstummenden, seiner slawischen sprache nicht kundigen, — piše po H. Müllerji učeni Pott (Z. f. vergl. Sprf. 1853), — und ich möchte glauben, dass wir den Slawen

nicht anders behandeln, da slavan gothisch schweigen heisst; die Slawen selbst ziehen aber eine andere erklärang vor«; in drug nemški učenjak H. Leo v istem časniku kaže: »der name Nemec würde dieselbe tiefere bedeutung haben wie mlêcha (mlech, walch, wälsch, vlah — barbar in balbus), wenn er wirklich mit einem worte, welches undeutlich redend oder stumm bezeichnet, zusammenhinge. Möglich aber ist es wol auch, da jahrhunderte lang die Slawen im Gothenreiche und wol noch früher von deutschen herren regiert wurden, da der slawische name für fürst, herr (kniäs) eine umbildung unseres deutschen wortes kuning ist; da der slawische name für adel (slachta) ebenfalls unser deutsches wort slahta ist — dass jenes wort niemec aus sanskritischem namata, a lord, a master; namita, revered, worshipped, bowed to, entstanden und nur zufällig dem worte, welches stumm bezeichnet, so ähnlich ist.« — Pomenljivo je tudi, kar veli o tej izpeljavi naš učeni jezikoslov Kopitar v glag. cloz. str. 77.

U. „Ném' mutus. Ném'c' m. homo mutus. Non probamus Germanorum apud Slavos appellationem, ném'c', huic etymo. tribui. Si enim Hungarorum Ném'et compares, potius tibi Nemetes venient in mentem, populus germanicus, Julii adhuc Caesaris tempore superstes; eo fortasse tempore (χρὸνος ἀδελῶν), quo Slavi vlah' appellavere Italum, et Germanum ném'c', longe potentior, certe Slavis vicinior“.

Popravki: V 19. listu v „Pomenkih“ str. 293 beri v 31. versti ni bolje nam. in bolje; v 34. brez pike — in v 37. o nam. δ; str. 294 v 2. v. ine nam. ime, v 12. psovancu nam. — avou; v 3. od spodej ni nam. je, in str. 295 v 20. v. si nam. za opravití.

P a š n i k.

Slomšekove vodila za katehete in učitelje.

Za cerkvijo je šola, njena hči, človeškemu rodu prva in naj imentnejša odgojilnica in učilnica; z vso močjo in skerbjo delajmo za njo, da se razvija in da more dobrote poverniti cerkvi in državi, ker obema odgojuje pridne in zveste delavce. Cerkev naj ji dá versko veljavo, država naj jo v vnanjih rečeh varuje; duhovni naj jo nikar v nemar ne pusčajo; in naj jo skerbno varujejo. Dušnemu pastirju naj bo šola tako draga, kakor punčica v očesu; on naj bo duša v šoli, da postane blagronosna.

Pred vsemi naj imajo dušni pastirji in učitelji pred očmi dvojni namen šole, da odgojujejo in podučujejo mladost najprej za nebesa; mladost naj izraste v pobožne kristijane, terdne v

veri, in potem za časni namen, da izraste v koristne ljudi in verle državljane.

Tedaj naj :

1) dušni pastirji razun navadnih šolskih pridig večkrat govoré od kersanske izreje pri otrocih, kakor tudi od vrednosti šolskega podučevanja, posebno pa od dolžnosti staršev, da šoli pomagajo, da starši spregledajo, da pri kersanski izreji je njihova in njihovih otrok časna in večna sreča; kajti tega je dan danes posebno potrebno.

2) Da se šolska mladost kersansko izreja, se maša ne sme opusčati; otroci naj ali pojejo, ali glasno molijo, po navodu pobožnih opravil za šolarje. *) Kjer ne more šolska maša biti vsaki dan, naj bo po dvakrat na teden, in kjer tudi to ni mogoče, naj učitelji po dvakrat, n. p. v sredo in saboto, mladost v cerkev peljejo, in naj tam z njimi po navodu imenovanih bukvic molijo za starše in dobrotnike, da se tako v mladih sercih vnema in oživlja ljubezen do Jezusa, božjega prijatla otrok, in do deviške matere Marije.

3) Šolska mladost naj gre naj manj štirikrat v letu k spovedi in k svetemu obhajilu; tudi nedeljski učenci naj pristopajo z vsakdanjimi k svetimi zakramenti; šolski učeniki in pomočniki naj jim z lepim zgledom svetijo in fari lep zgled dajejo. Kolikor bolj slovesno se obhaja prvo sv. obhajilo, toliko lepši sad bo obrodilo. Dušnim pastirjem naj bodo posebno priporočeni nezakonski otroci, rejenci, pastirji, dečki in deklice po službah, da ne ostanejo v nevednosti in da se, kolikor mogoče, kersansko izrejajo.

4) Mladost naj se verskih in nravnih naukov djansko uči z ozirom na vsakdanje življenje; cerkveni prazniki naj se pri evangelskem razkladanju primerno razlagajo, in tako naj se otroci vpeljejo v cerkveno življenje. Otroci naj se tudi iz glave navadijo kratkih molitvic in jedernatih izrekov, da jih saboj v življenje vzamejo in zmirom Boga pred očmi imajo. Imenitna naloga in sveta dolžnost je za katehete in učenike, da tudi pri drugih naukih otroke napeljujejo, da vse pride od Boga in se zopet k Bogu povrača, da se šola požlahnuje s cerkvijo. Vsaka šola naj ima britko martro, in vsaka hoja k šoli naj bo otrokm tudi hoja k Jezusu.

*) Te bukve je Slomšek spisal, ko je bil šolski poročevavec pri sv. Andreju.

5) Za нравno izobraženje ljudstva tudi petje veliko pripomore, in se ne sme v šoli v nemar puscati. Prav serčno tedaj želim, da se mladost vadi нравnih lepih pesem, ktere jo navdušujejo za vero, resnico in krepost, ktere jo napeljujejo ljubiti domovino in cesarja, da se cerkveno in ljudsko petje požlahnuje in zboljša. Da nčenike in učence spodbudim, določujem 40 let vsako leto po 100 gl., tedaj za vsako dekanijo lavantinske škofije po 5 gl. v darilo za tisto šolo v dekaniji, ktera se v petji naj bolje obnaša. Okrajni šolski ogledniki naj tedaj pri vsakoletnih sporočilih o šolah omenujejo petja, in naj imenujejo tisto šolo, ktera zasluži darilo, in z odloko o sporočilih se bode to podelilo ali učeniku za malo darilo, ali pa se bodo šolske darila za učence nakupile.

6) Za rahlo otročjo starost prav primerno je lepo društvo detinstva Jezusovega; mladost se tudi za pozneje leta navadi kersanskega življenja. Namen te bratovščine je, da se pobožnost goji v otročjih sercih in da mali molijo za uboge ajdovske otroke posebno na Kitajskem, in tudi nekaj darujejo za njih otetje. Po več škofijah so radi sprejeli to društvo; tudi pri nas ne bo seme padlo na merzlo, nerodovitno zemljo.

K sklepu opominjam v Gospodu vse gospode, ki mladost učé in gojé, na njihovo sveto dolžnost, da navadijo šolsko mladost spodobnega, kersanskega življenja v cerkvi, v šoli in zunej šole; naj večkrat oprašujejo, kako se obnašajo, naj jih svaré slabih drušin in plesisč; naj gledajo na to, da otroci pridejo v šolo snažno oblečeni in umiti; nove šolske knjige jim dajo v tej reči potrebnega vodila, da šola ne bo le podučevala, ampak s božjo pomočjo izrejala po kersanski boljši zarod. Naj Bog blagoslovi naše delo! —

Vprašanja pri letošnjem konzist. spraševanju za nastopne učitelje.

1. Kteri nauk tiči v pregovoru: „Nulla dies sine linea“. „Ne zamudi dneva, da bi s peresom ne potegnil“. *)

Od rimskega cesarja Tita se bere, da je nekega večera rekel svojim prijatom: „Danes, prijatli, sem dan zapravil“.

*) Glej „Vernaleken Hilfsbuch zum I. Sprach- und Lesebuche Seite 30, Stilübungen!“

Hotel je namreč povedati, da danes ni storil nikomur kaj dobrega, tedaj je dan zgubil. Ali je imel cesar res tako dobro in u-smiljeno serce, da ni mogel mirovati, če se ni skazal dobrotnega, ali je to rekel iz nečimurnosti, ne bomo tukaj preiskovali; obernimo raji to na človeško življenje. Ako bi človek celo leto dan na dan le kamenčke na kupe nalagal, precej kupček bi bil konec leta, ker „iz malega raste veliko“, „kamen do kamna palača, zerno do zerno pogača“. „Ko bi ti vsaki dan v letu le toliko zemlje prekopal, kolikor je pokriješ s svojim lenim ži-votom, bi ob žetvi tudi poln voz žita domu peljal“, je rekel kmet lenuhu v senci ležečemu, ki ga je z zavidljivim očesom pogledoval, ki je o žetvi poln voz snopja domu vlekel. Pridne in marljive živalice — čebelice nevtrudljivo nabirajo sladčico, in dajo človeku obilo medu in voska, — koliko pa posamesna prinese en pot domu?

Dušne in telesne moči se vterjujejo in urijo s primernim delom. Po glediščih občudujemo urnost in gibčnost telovadcev; kako pa so prišli do te izurjenosti? čudimo se igravcu, kateri kakor igraje po glasovirju prebira, in poslušavci začudení po-slušajo sladki glas, katerega izmika iz mertvega orodja. Ali to ni samo prišlo. Kdor hoče, bodisi ali v tej, ali uni reči, kaj znati, mora se vaditi, vaditi neprenohoma, neprestano, dan za dnevom.

Samo po sebi ne pride nič; in čeravno se že človek v kterikoli reči nekoliko izuri, ne sme nikdar prenehati, sicer pride iz navade, kakor pravi pregovor, in ravno ta nauk je v teh besedah: „Nulla dies sine linea“.

Pred nekoliko leti je prečastito škofijstvo učiteljem zasta-vilo vprašanje: Ali bi bilo dobro, da bi si učitelj dnevnik na-pravil?

Gotovo je sleherni učitelj tačas odgovoril, da bi bilo to dobro, ker ga je že vprašanje na ta odgovor napeljevalo. Učitelj, ki si sleherni dan kaj zapiše, ima o koncu leta lepo zbirko skušenj iz vsakdanjega življenja. Koliko pa tudi pridobi v drugem oziru, koliko je bolj vreden častitljivega imena, ljudskega uče-nika! Omikani in izobraženi človek se od neomikanega pogla-vitno v tem razločuje, da zna misli v lepi obliki drugim podajati, in to je neogiblivo potrebno tudi ljudskemu učitelju. Kolikrat mu je treba kakošno vlogo pisati, na prijateljsko pismo odgo-voriti i. t. d. Slabo znamenje, ako pri takošnih prilikah učitelj z nejevoljo pero odbacne, rekoč: „Sej ne vem, kaj bi pisal“.

Kdo pa je tega kriv? Učitelj pa, ki se ne vadi pisati, sčasma še to pozabi, kar je že znal, in se poslednjič od nevednega ljudstva le v tem razločuje, da nosi preklano suknjo in glavo bolj po koncu.

In to, dragi moji sobratje, je tudi prva in poglobitna priprava za konzistorialno spraševanje. „Ex ungula leo“ pravi latinski pregovor; po naše bi se reklo: Po krempljih se že lev spozná. Iz dveh ali treh stavkov se precej spozná, koliko da se nastopni učitelj prizadeva in trudi za svoje izobraženje, koliko in kako bere pomočne knjige, koliko se vadi v stilistiki itd. Pa bote rekli: „Kaj pa čemo pisati?“ — Kdor rad dela, najde povsod dosti dela. Zakaj bi se pa učenik pota, po katerem v šoli pri podučevanju postopa, ne zapisoval. Slovenske časnike „Novice“, „Danico“, ali morda tudi kakšen drug slovenski ali nemški list bere menda vsak učitelj; sestavke, ki ga posebno zanimivajo, naj si ob kratkem načerta, tako da poglobitno reč posname; slovenske sestavke naj prestavlja na nemško in nemške na slovensko; naj potem prosi kakošnega izvedenca, da mu to popravi. — V vsakem kraji se dostikrat zgodi kaj posebno veselega ali žalostnega; učitelj naj si to zapiše, in če je obče zanimivo, pošlje kakšnemu listu. — Učitelj bere pedagoške spise, dopadajo mu; misel zbudi misel; spomni se lastne skušnje — pero v roke, sobratje! pošljite to „Učiteljskemu Tovaršu“ in ta bo povedal uno reč drugim učiteljem, in to, kar posamesni človek lepega misli in piše, postane potem lastnina vsega naroda.

Tako, mladi tovarši, bote napredovali v koristnih vedah in znanostih; pero vam bo od dné do dné bolj gladko teklo, in spoznali bote, koliko dobrega v sebi ima pregovor: „Nulla dies sine linea“.

Kdor ima veliko, se mu bode še več dalo, in kdor pa ima malo (pa tega ne množi), bo še to zgubil, kar ima. —

2. Na ktere npravne misli in djanja do svojega bližnjega se mora mladina zgodaj napeljevati, in se jih vaditi?

Slavni škof Franc Salezijan piše v svojih bukvah „Filoteja“ imenovanih to le: Matica pri čebelih se nikamor ne usede, da bi je celi roj ne spremljal; ljubezen do Boga tudi nikoli ne pride sama v človeško serce, temuč z njo pridejo tudi vse druge čednosti in kreposti. Kristijanu, ki ljubi Boga in bliž-

njega zavoljo Boga, ni treba pripovedovati, kako obnašati se do bližnjega, kajti ljubezen keršanska mu vse to pové. „Vse kar koli hočete, da bi vam bližnji storil, to tudi vi njemu storite, v tem je vsa postava in preroki“.

Ali te močne keršanske ljubezni, ktero bi mogli odrasčeni imeti, otrok ne more spoznati. Ljubezni se nauči le v domači hiši; draga mati, skerbni oče, ljubi bratje in sestre so prvi, ktere otrok ljubi, in ljubi jih zato, ker tudi oni njega ljubijo. Te ljubezni se otrok ni naučil, le privadel se je je. Če tedaj vidi, da so njegovi domači usmiljeni do bližnjega, mu radi postrežejo in pomagajo v potrebi, če krivico voljno poterpé in bližnjemu radi odpusté, če sliši, da je človek dolžan bližnjega ljubiti zavoljo Boga, ker smo vsi otroci enega nebeškega Očeta, če se mu naroča, naj nikdar bližnjemu žalega ne stori, in naj mu pomaga, če ne more drugače, vsaj z dobro besedo, z usmiljenim sočutnim srcem, — navadi se otrok ljubeznjivosti, krotkosti, prizanesljivosti do bližnjega; navadi se tudi po svojih okoliščinah lepega, prijaznega in dvorljivega obnašanja.

Ponarejen denar je pravemu denarju dostikrat zelo podoben, koliko pa je vreden? Dosti staršev, in morebiti tudi učnikov, navadi otroke dvorljivosti, lepega obnašanja, sladkih in gladkih besedi do bližnjega; pa zakaj, čemu in do koga? To ni keršanska ljubezen, to je le olikana sebičnost; človek si posluži medenih in gladkih besedi, da svojega bližnjega prekani; napolni si usta z gladkimi besedami, kedar od bližnjega kaj pričakuje, drugače pa je takošen še bolj sirov in neusmiljen od neomikanega in nevednega človeka, ki pa ima dobro serce. Otroci tako izrejeni, ne poznajo prave ljubezni do bližnjega, njih vljudnost je ponarejen denar, s katerim pozneje ljudi slepe.

Iz tega se tedaj vidi, da ljubezni do bližnjega, lepega in prizanesljivega obnašanja navadi otroke le tisti, kdor sam to čuti in te lastnosti na sebi ima. Otroci tega privajeni, bojo v poznejših letih, ko bodo spoznali in razumeli veliko prvo in pglavitno zapoved, toliko bolj bližnjemu dobri, kolikor so se tega že v mladosti navadili.

Iz dnevnika nekega starega učitelja.

30. marca. Kaj je storiti, kedar človek zmerzne. Zmerznjen človek se mora rahlo prenesti; ako se s takim ne

ravná lepo, je mogoče, da se mu roka ali noga zlomi, ker je vse terdo. Obleko in obutev hitro z njega izreži, in ga položi v sneg, ga dobro s snegom za en čevelj na debelo zakidaj, samo pri ustih in pri nosu naredi luknjo za dihanje. Ako bi zmerznjenega človeka hitro djali na toplo, bi ga umorili, čeravno bi še živel. Ako ni snega, naj se zmerznjenec dene v kak skeden, potem naj se zavije v merzle mokre rjuhe. V eni uri, če je mogoče, nalij kad ledene vode, in zmerzlo truplo do brade namoči. Nekaj časa potem pa prilij topljeje vode, da se udje začno gibati. Potem ga vzemi iz vode, ga položi v hladno posteljo, ga dergni s suknom in kertačami, kakor take, ki jih iz vode potegnejo. Kedar se zmerznjeni človek začnenja oživljati, naj se mu dá piti čaja dišečih zeliš in nekoliko jesiha. Vina ali druge močne pijače pa ne sme vžiti. Ker zmerznjenec rad umerje zavoljo tega, ker ga zadene mertvoud, se mora hitro po zdravnika poslati, da mu puša.

31. marca. Pomoč zoper kačji pik. Tu se mora hitro pomagati. Pervo je, da se mora strup iz rane izmiti ali s pravo vodo, ali s svojo vodo, pa ne z merzlo, temuč s toplo. Tudi izsesati se more strup iz rane; toda varovati se je treba, da ta, kdor strup sesá, nima razpokanih ustnic ali sploh kake rane v ustih, sicer bi ga strup umoril, ker strup le takrat škoduje, kedar se zmeša s kervjo kake rane. Kedar je rana izprana, naj se iztiska ali izžema. Stiskati pa se mora zgoraj nad rano, to je, tistam, kjer je bliže serca. Poslednjič je treba rano izžgati tako, da se poštupa s smodnikom in se na nji sožgè, ali pa naj se s kakim razbeljenim železom posmodí. Potem naj se celi ud pomaže z lanenim ali laškim oljem, in naj se nekoliko časa derži nad žerjavico, da se prisad uda ne prime. Se vé, da se mora pred vsem tem poslati po zdravnika.

Šolsko blago.

S številjenjem naj se združuje poduk v gospodarstvu.

1. Pregovor pravi: „Gnoj je kruh“. Pepel je tudi gnoj. Pepel ima v sebi lugasto sol ali pepelik (potašelj), ki je mnogim rastlinam posebno potreben živež. S pepelom se popravijo premokrotni travniki, da se namesti kisle klaje dobi sladka trava, ki potrebuje pepelika, in mah pomori. Za deteljo, za ajdo je pepel posebno dober, pa tudi za razne zeliša in vertne pridelke; med drugim gnojem na gnojisču pomešan ali pa sam posejan, je zelo koristen. Škoda, zelo škoda je tedaj pepel zametovati ali ga po nič prodajati. Nevedne gospodinje ga pepelarjem prodajajo po kakih 25 kr. mernik, ker ne vejo, da bi jim

pri kmetijstvu trikrat več dobička prinesel. Če tedaj gospodinja prodá vsaki mesec dva mernika pepela, koliko naredí po tem takem škode pri gnoju?

2. 3 funtje pese redé in so vredni toliko, kakor 1 funt sená. Če je cent sená 1 gold. 50 kr. vreden, koliko je tedaj vredno 100 centov pese?

3. 35 funtov reží redí ravno toliko, kolikor 1 cent dobrega sená. Če tedaj gospodar potrebuje za živino na mesec 3 cente sená, ki je po 2 gold. 11 kr., rež pa je funt po $4\frac{1}{2}$ kr., ktera klaja mu je bolji kup, senó ali rež, in koliko pri tem eno leto prigospodari?

Se zapiše, kaj pomeni kak izrek ali pregovor. Postavim:

Bob v steno metati. Dlako cepiti. Rana ura zlata ura. Roka roko umiva. Vsaka ptica rada tje letí, kjer se izvalí. Za pridnega za vsakim germom petica.

„Bob v steno matati“ se pravi: brez vspeha delati, ali kaj delati, kar nič ne zdá. „Dlako cepiti“ se pravi: pri kaki reči preveč natančno ravnati. „Rana ura zlata ura“ se pravi: Zjutrajni čas je za delo naj bolj pripraven, — ali: zjutraj se naj ložeje dela. „Roka roko umiva“ se pravi: Kdor je z ljudmi dober, so tudi ljudje z njim dobri, — ali: Kdor drugim rad pomaga in streže, mu tudi drugi radi pomagajo in strežejo. „Vsaka ptica rada tje letí, kjer se izvalí“ se pravi: Vsak človek je naj rají domá. „Za pridnega je za vsakim germom petica“ se pravi: Priden človek si povsod lahko kaj zasluži in pridobi.

Zapiši, kaj pomeni: Mojo pesem bodeš pel. Derva v gojzd nositi. Koga v kozji rog vgnati. Ni piškovega oreha vreden. Rakom zvižgati. Brez gnoja ni prosa. Brez potu ni medu. Po hudi tovaršiji rada glava boli. Resnica oči kolje. Klaja dražja od konja. Hišni prag naj višja planina. Iz dobre šole prastejo boljši časi. Mi nismo svoji, ampak božji. Seršeni, osé in buče le bodo vedno prepír imeli. Boljša je žlica soka v miru, ko polna miza jedi v prepíru. Bahač postane berač. Prava vera bodi luč, materni jezik ključ do prave omike.

Novice.

Učitelj, ki že 79 let služi. — Gospod Leopold Huber, prvi učitelj v Sulc-u na spodnj. Avstrijskem, je bil rojen v Heiligenstadt-u poleg Dunaja l. 1770.; njegov oče je bil vinogradnik. Leta 1787. je bil vmestjen za šolskega pomočnika v Hernals-u. Gotovo je že malo njegovih učencev živih. Ko je potem nekaj časa v Oberdöbling-u in Hinberg-u služil, je bil vmestjen konec l. 1791. za začasnega učitelja pri sv. Lorencu blizu Štajerskega; tam je bil le ene mesce, kajti že mesca marca 1792 je bil odbran nadučitelj v novo napravljeni šoli v Sulc-u. Tù je služil do l. 1858.; tačas je dobil začasnega učitelja. Ta gospod je že tedaj 79 let učitelj, in prvi učitelj v Sulc-u pa 73 let. — Zdrave jetra mora mož imeti, da učaka pri šolskem kruhu toliko starost!

Iz Celja beremo med drugim v „Tag. P.“ sledeče: Šole so se pri nas začele, toda letos imamo več učencev, kakor sicer po naših učilnicah. Na gimnaziji jih je 328 in v I. razredu 70. — V glavni šoli in spodnji realki je že več let toliko učencev, da kaže napraviti dvojne razrede; mladost naj bi pa razdelili po jezicih. — Ali je v Celji toliko različnih národnost?!

Iz pod Ljubelja na Gorenškem. — Vem, da že težko pričakuješ „dragi Klatež“ nabranih mervic iz moje bisage. Rad bi bil že

davno tvoji želji zadostil, pa, ker tebe samo čertice o našem šolstvu in o šolskem stanju sploh zanimivajo, jaz pa sem nabral veliko več drobtin, ki nimajo nobenega vpliva v našo šolsko kramo, moral sem tedaj molčati, pričakovaje, da bodeš ti, ki si se poprej ko jaz za ta posel ponudil, kaj novega na dan privlekel. Toda tudi od tvoje strani ga ni nobenega glasa, kakor, da te ne bi več med živimi bilo. Gotovo si jo potegnil na Tominsko, kjer je nama neki verli Tominec že davno južino pripravil. Ako sem pogodil, željim tebi „dober tek“ k gotovo dobro priležni malici; najinemu gostoljubnemu prijatelju pa reci, da ga serčno pozdravljam in pa: „mi dispiace molto, di non poter accettare le Sue grazie“. — Ako bode naš Tominec med južino svoj govor tako zasukal, da bode vprašal, kako je kaj naše šolstvo na Kranjskem, reci mu, da sem ti jaz ravnokar pisal in ti sporočil, da naše šolstvo se ne bode na bolje obernilo, dokler ne bodo naši učitelji in pa duhovni gospodje, katerim mora šola enako učiteljem pri sercu biti, bolj pridno, kakor do sedaj, pedagoške časopise in druge enake spise prebirali, ter se pri šoli vse drugače, kakor dosihmal, ravnali. Zabadav se trudi naš verli „Tovars“, zabadav donaša „Schulbote“ razne ministerijalne ukaze in spodbudovanja k tečnejemu podučevanju šolske mladine, ako jih nikdo ne bere, se nikdo po njih ne ravna, in ako so vsa navduševanja enacih spisov nekim gospodom le — bob v steno. Neverjetno sicer, pa vendar — gola resnica. — Prešlo šolsko leto tožil mi je neki učitelj, da ima kaj malo otrok v šoli. Starši jih nočejo v šolo pošiljati, kajti jih nikdo k temu ne priganja in ne sili. Zavernil ga sem na ministerski zaukaz, ki ga je prinesel še pod starim ministerstvom „Schulbote“, ktereга omenjeni učitelj skerbno prebira, in kateri zaukaz dobili so tudi okrajni predstojniki po Slovenskem. Ali on mi toži in pravi, da se ravna po zadanem zaukazu, in da je izpisal nemarne starše, ki neté pošiljati svojih otrok v šolo, ter jih izročil g. župniku prosé, naj bi mu pomagali pri ovem gotovo težavnem poslu. G. župnik mu svojo pomoč obljubijo, in reko, da bodo kar naravnost malopridneže okrajni gosposki izročili. Pa glej — otrok vse eno ni v šolo. Učitelj gre čez štirinajst dni zopet v farovž, pa jojmeni — njegovi izpiski valjajo se med raznimi knjigami in papirji na g. župnikovi omari brez vsega vspeha. Kaj je tukaj krivo, da se šola malopridno obiskuje, lahko vsakdo razvozlá. — Neki drugi učitelj tožil mi je premajhino pozornost o šolski sobi svojega prednika. Omenjena šolska soba nima nijednega stola, kamor se bi trudni učitelj, ki cele štiri ure dopoldne podučuje usesti mogel. Miza v tej sobi je že tako stara, da se bi bilo zelo nevarno nasloniti na-njo, ker znala se bi med ukom s strašnim ropotom v velik strah zbrane šolske mladine zrušiti, da bi ta ali uni, kakor pravijo ljubljanske spakovavke „v frajzne verfolav“. Šolska tabla je vsa oguljena in od krede, ktera se je ogerbanega lesa prijala, tako bela kakor stena, ter nikakor pripravna, da se bi moglo pisati na-njo. Da je temu resnica, se sem sam prepričal. Na ta način se bode ogle kmalo mesto krede v šole vpeljalo; no, vsaj je tudi bolji kup, nego kreda. Zopet en napredek sedanje čudapolne dobe! Toliko bolj me to zavzema, ker omenjeni prednik znan mi je

kot izversten izgleden učitelj. Kako neki je mogel šolsko izbo tako zanemariti, da ima sedaj njegov mestnik dosti nadlog in sitnarij?! Ali ni morda še nikoli bral, da ni še vse na tem, kako da učitelj podučuje in se vede v mladinskem krogu, ampak veliko je tudi na tem, kakošna da je šolska soba, ki more biti zerkalo lepega reda in snage, ktera se ne smeta pri podučevanju nikakor prezirati. — Da bi se na enake napčenosti v ljudskih in glavnih učilnicah v nastopnem šolskem letu bolj skerbno gledalo, napisal sem ti „dragi Klatež“ ovi napaki, da ji poveš v svarilo povsod, koder se bodeš klatil; nikdo ti ne bode zameril, komur je le šola in izomika nježne mladine mar. Da mi si zdrav ti in Tominec! T.

Iz Ljubljane. Slovensko berilo za osmi gimnazijalni razred. Izdal Dr. Fr. Miklošič. Na Dunaju 1865. V dveh delih — ima v I. zgodovinskem petero izgledov iz staroslovenščine — brez glagolice — samo v cirilici, torej manj, kakor je imelo dosedanje berilo Janežičevo. V tem so bili vsi trije spominki brizinski, — v Miklošičevem je le drugi, in še ta samo v prvotni in posebni po gajici ponarejeni pisavi. Novoslovenski pisatelji so po stoletjih verdjani. Pri vsakem je nekaj iz življenja in nekaj iz pisanja njegovega. Bilo bi jih lahko več tudi v tej citanki. — V II. delu so izgledi iz sedanje slovesnosti ali pismenosti, pa nič kej izverstni ne po obsežku ne po vravnavi. Iz njih se ne dá spoznati, da je berilo namenjeno osmošolcem gimnazijskim, ker se v mnogoterih pravljicah in smešnih pripovedkah preveč vjema z malim in velikim berilom za perve in glavne šole slovenske. Pisanje je sploh lepo in dobro; le tega ne vemo, kaj porekó oni, ki so radostni omenjali, katerim ravnateljem glavnih šol dr. Miklošič in njega mnenje o r^a več velja, kakor Schleicherjevo nasprotno dokazovanje, ker to poslednje Miklošičevo berilo — za VIII. gimnazijalni razred — l. 1865 — je tiskano brez r^a samoglasnika! Izgovarjanje na prejšnje gimnazijske berila je prazno, ker se njihovo pisanje od začetka ne vjema; osmošolcem bi se pa vsaj pravilna (!) pisava prikrivati ne smela.

— V „Waldheims ill. Blätter“ (7. t. m.) g. A. Heinrich v svojem popisu „Eigenthümlichkeiten in Krain“ piše med drugim tudi to, da so tû gospodje, ki otrokom prepovedujejo nemški jezik, — in — da Slovenec pošilja svoje otroke zato v šolo, da se učé nemški, — da je slišal dečka, ki je nekemu gospodu s kolodvora mavho nesel, milo obžalovati, da se je v šoli premalo učil nemški. In zraven pristavi (poslušajmo moža!): „So lange der Geschäftsbrief in einer Stadt deutsch ist, bleiben die nationalen Absonderungsbestrebungen erfolglos“. — Prosimo, g. pisavec, imenujte nam naj pred gospode, od katerih vi pravite da prepovedujejo nemški jezik? — in potem: ali poznate naše sedanje glavne šole, in ali veste, koliko in kako se učí v njih ta in uni jezik? Dokler nam tega ne odgovorite, imenujemo vas človeka, ki pride k nam „vodo kalit“. — Pravite, da je deček omilovaje tožil, da se ni bolje naučil nemškega jezika, in iz tega menda sklepate, da je šola kriva, da se ni naučil nemsčine. Zakaj neki niste dečka prašali, koliko časa in

kako je hodil v šolo; morda da bi bili zvedili kaj drugega. — Dečki, ki s kolodvora mavhe nosijo, gotovo niso tista živa reč v termometru, po kateri bi se moglo soditi podučevanje po ljudskih šolah; tak deček vam odgovarja tako, kakor vi raji slišite, se vé, dve dvojáci iz vašega žepa so mu ljubše od ene. — Ko pa pravite, da je národno prizadevanje prazno, dokler imamo opravilne pisma nemške, tudi ne govorite gole resnice, in ravno s tem kažete, da vam življenje sedanjih Slovencev ni dovolj znano, in da bote sedaj še marsikaj zvedili, kar se vam pred šestimi leti še sanjalo ni. —

— Šola v tukajšnji gimnaziji, višji realki in normalki in v učiteljski pripravšnici se bode začela z mašo k sv. Duhu 3. novembra t. l. Učenci naj se zglasujejo od 25. do konca t. m., v katerih bodo navadne spraševanja za zaostale in za nove učence. Pervinci iz Gorenškega, ki imajo gimnazijo v Kranji, in iz Dolenskega, ki jo imajo v Novomestu, se pa po postavi ne smejo jemati v ljubljansko gimnazijo.

— V mestno glavno šolo pri sv. Jakopu hodi letos v vse štiri razrede vsakdanje šole 305 učencev.

— Staršem, ki sedaj vodijo svoje sine v mesto v šole, naj bi duhovni gospodje, pa tudi učitelji svetovali, da naj nikar ne silijo slabih glav po višjih šolah naprej, ker jim taki le žepe praznijo in tudi sebi škodujejo, ker zapravljajo zlati mladi čas, kterega bi morda drugej vse bolje obračali; tim pa, ki grejo v mesto, naj jim naročajo, da naj bi svojih nedolžnih otrok ne dajali na vsako stanovanje, ker veliko veliko stanovanj je razpostavljenih, malo malo pa sposobnih in varnih za sedanjo mladino.

— 10. t. m. je bilo pri c. kr. vladi posvetovanje o zadevi, ktere je izprožil deželni zbor, da bi se knjige za ljudske šole vpridhodnje tiskale in zakladale v Ljubljani. Predsedoval je seji svetovavec c. k. namestništva vitez Bozicijo, poročeval je c. k. šolski svetovavec dr. Jarec, deželni odbor je zastopal dr. Bleiweis, tergovsko zbornico g. Šventnar, za izvedenca je bil poklican g. Blaznik. Glavno vprašanje c. k. ministerstva je bilo: ali se dajo knjige po izpolnjenih vseh pogojih tako cenó in lepo tiskati v Ljubljani, kakor zdaj na Dunaji? Odgovor je bil, da. Na tej podlagi se bo ta stvar vršila zdaj dalje. („Nov.“)

— G. A. Einšpieler je spisal „Političen katekizem“ v mičnih vprašanjih in odgovorih za prosto ljudstvo, in ga ravno razpošilja. Priporočamo ga tudi ljudskim učiteljem. Naj bi ga brali sami, da bi ne bilo toliko domačih ptujcev med njimi, in naj bi ga razširjali tudi med odraslo slovensko mladino, ker le iz te nam more pricveteti boljša prihodnost.

— Praprotnikovo „Spisje za slovensko mladino“ — pomnožena druga natisa — bode kmali na svitlem; tiska se že četrta pola. Mislimo, da bode ta knjižica dobro služila učenikom in učencem in vsem, ki se hočejo vaditi slovenski spisovati.